

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

פרשת לך לך

"וְאֶבְרַכְהָ מִבְּרַכְיָךָ וּמִקְלָלְךָ אָאֵר"

הוא קודם. גם י"ל דמאחר דהוא סיבה שהברכה תהיה באופן הראוי, אי"כ הוא סיבה ובדין הוא שיוקדם.

ד-

גם נראה ליישב מה ששינה הכתוב בהברכה מהקללה, הוא בהקדם מה שאמרו **בברכות** (נה א) ואמר רב יהודה, שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם, מי שנותנין לו וכו', כוס של ברכה לברך ואינו מברך וכו', דכתיב "ואברכה מברכך" וכו' (לך לך יב ג), ע"כ.

ובפי' רש"י (שם) ואברכה מברכך, והמברך ברכת המזון מברך לבעל הבית, עכ"ל.

ובדרך חיים להמהר"ל (אבות פ"א מ"יב בד"ה וקבע) כתב: ורש"י פירש שנאמר "ואברכה מברכך", דהיינו כשנותנים לו כוס לברך ואינו מברך את בעל הבית וכו'. ולפי דעתי בחנם פרש"י כך וכו', אבל פירושו כיון דכתיב "ואברכה מברכך", **מכל שכן מי שמברך להקב"ה שהוא מתברך** וכו', עכ"ל.

בזוהר (ויחי רכו ב): בגין כך בכל אתר דברכאן אצטריכו לברכא, בעי קב"ה לאתברכא בקדמיתא, ולבתר אתברכו אחרנין, ואי קב"ה לא אתברך בקדמיתא, אינון ברכאן לא מתקיימין, עכ"ל.²

ובדבש לפי (מערכה ב אות ט) כתב: אמרו בזוהר הקדוש (ח"א סוף דף רכו ע"ב) וכו', ואני שמעתי מהרב עיר וקדיש סבא קדישא, כמהר"ר יעקב חזק ז"ל אבי"ד ור"מ דק"ק פאדוב"ה, **דכשבא אליו אדם א' לברכו, משים ידו על ראשו, ואומר "יתברך שמו של הקב"ה" ואח"כ מברך לאיש שהוא או לנער וכיוצא, עכ"ל.**

ה-

ולהמתבאר בדרך חיים, דכיון דכתיב "ואברכה מברכך", מכ"ש **דלהמברך להקב"ה הוא מתברך, ולמש"כ בזוה"ק** דבכל אתר דברכאן אצטריכו לברכא, **בעי קב"ה לאתברכא בקדמיתא, אי"כ כל מי שבא לברך לאברהם, היה צריך קודם לברך להקב"ה, ונמצא שקודם שברך את אברהם, כבר הוא מברך ממה שברך את הקב"ה.**

ומיושב שפיר מה שלגבי המברכים הקדים ברכתם, והוא משום דכל שבא לברך את אברהם, מברך קודם את הקב"ה, ובגלל זה כבר הוא מתברך וכמש"כ במהר"ל, ולכן כתיב שפיר קודם ואברכה מברכך.³

ולהמתבאר דמחוקי הלשון הוא להקדים הסיבה אל המשפט המתאחר, אי"כ גם בענינו לכאורה היה צריך להקדים הסיבה, והוא "ומברכך", ואח"כ המשפט והוא "ואברכה". וממה שהקדימה התורה ואברכה קודם הסיבה, על כרחך דיש כאן עוד טעם לואברכה, והוא משום דע"כ המברכים כבר ברכו את הקב"ה, דהא צריכים לברך קודם את הקב"ה, וכמשנ"ת.

ומבואר שפיר מה שכתב גבי ברכה, קודם "ואברכה", משום שתמיד יש כאן עוד טעם וסיבה להתברך, עוד קודם שברך לאברהם, משא"כ גבי קללה, ודו"ק.

בספר דקדוקי רש"י (ויצא כט לב) בד"ה ותקרא את שמו ראובן, רבותינו פירשו (ברכות ז ב) אמרה ראו מה בין בני לבן חמי וכו'. נראה דקשה לרש"י דמצינו בכל השבטים כתיב הטעם של קריאת השם קודם הקריאה ואח"כ כתיב ע"כ קראה, כמו "כי שמע ה' כי שנואה אנכי ותקרא את שמו שמעון" (שם לג), וכן בכל השבטים לכשתדקדק בהם, ובראובן כתיב קריאת השם קודם הטעם, ותקרא את שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיניי. לזה מתרץ רש"י רבותינו פירשו שיש עוד טעם על קריאת שמו ראובן וכו', עכ"ל.

והוא על דרך שנתבאר [דבמה שהקדימה התורה המשפט לסיבה, מורה שיש בזה עוד טעם].

² **סמוכים לדברי הזוהר**, "וזאת הברכה אשר ברך משה", וגו' (וזאת הברכה לג א), "ויאמר ה' מסיני בא" וגו' (שם ב), ע"כ. ובפי' רש"י (שם), ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבתו של מקום, ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל וכו', עכ"ל. ומבואר דקודם שפתח בצרכיהם של ישראל הקדים שבתו של הקב"ה. גם בברכת החודש פותחין **יחדשהו הקב"ה** וכו'. בשם בעל הלב אליהו.

³ **אמנם יש לעיין** דלכאורה להמתבאר אין צריך להבטחה שיתברך מחמת שברך את אברהם, דהא יש כאן כ"ש משום שמברך להקב"ה. וי"ל דכל הכ"ש הוא רק אחר שנאמר "ואברכה מברכך", ולמד דמכ"ש להקב"ה. עוד אפשר שהוא מתברך בכפליים.

"וְאֶבְרַכְהָ מִבְּרַכְיָךָ וּמִקְלָלְךָ אָאֵר וּגו'" ע"כ (לך לך יב ג). והנה אצל מברכך הקדים תחילה ואברכה ואח"כ מברכך, ואצל מקללך אמר תחילה ומקללך ואח"כ אאור, וצ"ב.

א-

בכלי יקר (שם): ואברכה מברכך ומקללך אאור, מה שלא נאמר 'ואאור מקללך', כדרך שאמר 'ואברכה מברכך'. כי "לאדם מערכי לבי" (משלי טז א) קודם שמוציא איזה דיבור מן השפה ולחוץ, כי הוא מעריכו תחלה בלב ובמחשבתו. וידוע שלטובה הקב"ה מצרף מחשבה למעשה (קידושין מ א), אבל מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה שנאמר "און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'" (תהלים סו יח), וכתיב "טרם יקראו ואני אענה" וגו' (ישעיה סה כד), לפי שקודם שהאדם מוציא מפיו בשאלתו ובבקשתו כבר היה מחשב בלבו לבקש על ככה על כן הקדוש ברוך הוא יענהו משמי קודשו קודם שיקרא וכו', **לכך נאמר 'ואברכה מברכך', כי המברך אותך חושב בה בלבו קודם שמוציא הברכה מפיו, ומחשבה טובה חשובה כמעשה, על כן אני מברכו קודם שיצא הברכה מפיו. אבל במקללים אין הדבר כן, אלא 'ומקללך' לאחר שהוציאה הקללה מפיו, אז 'אאור' אותו. אבל לא קודם שהוציאה מפיו, כי מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, עכ"ל.¹**

והנה מה שתמה על מה שלא נאמר לגבי מקללך כדרך שנאמר לגבי מברכך, לכאורה יש ליישב על פי מה שכתב **בספר קול אליהו** (ויצא כט לב): דידוע כי חוקי הלשון כך המה, כמבואר להמדקדקים אשר בסדור המשפטים המנהג להקדים הסבה שהיא בבחינת סבה וטעם אל המשפט המתאחר, כמו שכתוב "יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת וגו' כי ברך אברכך" (וירא כב טז-יז) וכו' עכ"ל.

וא"כ גם כאן הסיבה היא ומקללך והמשפט הוא אאור, ובדין הוא שיוקדם. אלא שלפי זה צריך ביאור מה שלגבי הברכה הקדים את המשפט שהוא ואברכה להסיבה שהיא מברכך. **ולפי מה שנתבאר בכלי יקר** דכאן נרמז מה דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, מיושב שפיר מה שהקדימה התורה ואברכה שהוא המשפט למברך שהוא הסיבה. משום דיש סיבה מוקדמת לברכו קודם שברך.

ב-

אמנם עי' בספר פני דוד להחיד"א (אות יב) ואברכה מברכך ומקללך אאור וכו', הרב כלי יקר פירש וכו' עכ"ד, ומאחר דאמרו רז"ל דהא דאין המחשבה רעה מצטרפת הוא דוקא בישראל, אבל בגויים אפי' מחשבה רעה מצטרפת כמ"ש פ"ק דקידושין (טל ב ובתוס' ד"ה מחשבה מהירושלמי פאה פ"א סוף ה"א), וכו' עכ"ל.

פירוש דלפי זה היה צריך לומר ואאור מקללך, משום דלגבי גויים מחשבה רעה מצרפה למעשה.

גם תקשי על מה שכתב לכן אמר ואברכה מברכך ואברכה ואח"כ מברכך, משום דמחשבה טובה חשובה כמעשה ע"כ אני מברכו קודם שיצאו הדברים מפיו, הא לגבי הגויים לא אמרינן שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה.

ג-

בספר קול אליהו (לך לך יב ג): ואברכה מברכך ומקללך אאור וגו', ויש לדקדק מדוע אצל מברכך אמר תחלה 'ואברכה', ואצל מקללך אמר אח"כ 'אאור', הלא דבר הוא. אמנם הענין כך הוא, כי ידוע דהברכה של עשיר הוא מרובה משל עני, והקללה של עני הוא מרובה משל עשיר, לכן אצל מברכך אמר תחילה 'ואברכה', שיהיה עשיר בעת שיברך אותך ויהיה ברכתו מרובה. ואצל מקללך אמר אח"כ אאור, ר"ל שבשעה שיקללך יהיה עדיין עשיר ויהיה קללתו מועטת. רק אח"כ אאור אותו, עכ"ל.

ואף שמחוקי הלשון להקדים הסבה אל המשפט המתאחר כמו שכתב בקול אליהו (ויצא כט לב), וא"כ היה לו להקדים מברכך לואברכה. י"ל דמכיון דמתקיים המשפט קודם וכמו שביאר הטעם בקול אליהו, אי"כ

¹ **וכ"ה בספר קדושת לוי ובישועות יעקב** (שם).

ואף שסוף סוף מקבל שכר על המחשבה וא"כ נחשב שקדמה ברכתו, ואמאי הקדימה התורה ואברכה מברכך. י"ל דזה גופא קמ"ל דאין דאין כאן עדיין ברכה ממש רק המברך חושב בלבו, נחשב כמי שברכו ומתברך.